Oponentský posudek rigorózní práce **„Homoparentalita v aspektech práva“,** autorky Mgr. Kateřiny Burešové.

Aktuálnost problematiky

Autorka si zvolila jako téma rigorózní práce otázku homoparentality jako právní problém. Tato otázka je nesporně velmi aktuální. Tím, že Česká republika umožňuje uzavření partnerského svazku mezi homosexuály se logicky nabízí další otázky jejich vzájemného soužití. Dnes je nejvíce diskutována právě otázka povahy tohoto vztahu a možnosti jeho „přerodu“ do rodinné struktury. Tento problém vyvolává řadu teoretických i praktických otázek. Předložená rigorózní práce se snaží představit tuto problematiku z hlediska současné české právní úpravy. Z tohoto hlediska je možné konstatovat, že práce tematizuje velmi aktuální problém.

Obsahové zpracování tématu.

Hned úvodem je nutné uvést, že forma zpracování práce je dost netradiční. Autorka začíná práci úvodem, jehož obsah koncipuje jako historický exkurz do problematiky. Tato záměna účelu úvodu znemožňuje zjistit, co je vlastně cílem, resp. základní otázkou celé práce a také to, jakým způsobem tento problém bude řešen a k čemu má práce dospět. Právě tyto otázky by měly tvořit úvod odborné práce. Historický exkurz mohl být klidně uveden jako samostatná kapitola, která by dotvářela výklad základních pojmů. Z tohoto důvodu je tak těžké hodnotit to, zda práce splnila zvolené cíle a proč je členěna do uvedených kapitol atd. K této otázce by se měla autorka vyjádřit ve své ústní obhajobě.

Z toho, co autorka uvádí se můžeme jen domnívat, že se kriticky staví k současné i stávající právní úpravě, která nepovažuje registrované partnerství za možnou variantu rodinných vztahů a tím jej nečiní předmětem hodným širší právní ochrany.

Obsah práce je rozdělen do devíti kapitol. Výklad začíná představením základních pojmů, co je vždy velmi vhodným metodickým krokem. Autorka správně uvádí, že pojem homoparentalita je celkem neznámým pojmem a konstatuje, že často používaný pojem homosexuální rodina či heterosexuální rodina jsou v jistém smyslu zavádějící pojmy (viz str. 12). Následně opouští tento výklad, aby se přes vysvětlení pojmů gay či lesba vrátila k samotnému určení významu homoparentální rodina. Tento výklad je celkem zásadní a autorka se zde trochu ztrácí, resp. nerozlišuje jasně různé roviny pojetí rodiny. Pro lepší orientaci měla přece jen zvýraznit rozdíl mezi rodinou v právním významu slova a širším

sociologickým či společenským pojetím rodiny. Tím by si vytvořila vhodnou argumentační půdu, protože jak v textu na různých místech uvádí, homoparentální rodiny jsou již fakticky existující sociální skupiny, bez ohledu na právní úpravu. Díky tomuto rozlišení mohla lépe vysvětlit zásadní otázky a ptát se na to, zda taková skupina plní resp. může plnit základní funkce, které jsou rodině dnes připisovány. Lépe by mohla vysvětlit a zdůvodnit rozdělení rolí v takové rodině a nemusela by používat velmi zjednodušené a předsudečné názory, že lesbické ženy jsou vnímány jako maskulinní typy. (viz str. 25.) Také by měla dostatek lepších argumentů k vysvětlení významu pojmu sociální rodič, resp. sociální matka či otec. Její vysvětlení, které podává na str. 14 je dost strohé. V ústní obhajobě by se autorka měla soustředit právě na vysvětlení významu těchto pojmů, protože je můžeme považovat za celkem zásadní při řešení otázek týkajících se práva homosexuálních páru vychovávat děti.

V další kapitole této práce je otázka homoparentality vysvětlována z hlediska dodržování základních lidských práv a svobod. Zde autorka popisuje některé judikované případy, které řešil ESPL a konstatuje, že tento soud otázku práva homoparentality nevysvětluje přímo. Je trochu na škodu věci, že z uvedených případů nevytěžila více pro své další úvahy. V následujících kapitolách přistupuje pak k představení možných forem získání práva pečovat a vychovávat dítě. Vymezuje zde tři formy: osvojení, asistovanou reprodukci a náhradní mateřství. Tyto formy jen popisuje a uvádí jejích aktuální i stávající právní úpravu. Jen pro úplnost je nutné uvést, že v případě náhradního mateřství je nutné jasné vymezení jednotlivých významů matky (viz str. 41). Náhradní matka je vždy zároveň biologickou matkou, protože dítě donosí a porodí. Nemusí být ale genetickou matkou. Matka-objednavatelka nemůže být proto nikdy biologickou matkou a může nebo nemusí poskytnou genetický materiál, takže může být genetickou ale vždy bude sociální matkou.

Po vymezení uvedených forem autorka přistoupila k představení právní úpravy registrovaného partnerství v ČR. Uvedené řazení kapitol není ideální a narušuje celkovou logiku výkladu. Nesporně vhodnější by bylo zařazení této částí až po vysvětlení zákona o registrovaném partnerství. V tomto řazení ztrácí výklad uvedených institutů určitou návaznost na řešenou problematikou. Popis zákona o registrovaném partnerství končí podkapitolou s názvem výkon rodičovské zodpovědnosti. Popis uváděných institutů by na tuto problematiku celkem přirozeně navazoval. .

Autorka velmi podrobně popisuje situaci, která vedla ke schválení zákona o registrovaném partnerství. Zde tak trochu platí, že méně by bylo více. Na některých místech autorka příliš sklouzává do popisné roviny a uvádí podrobnosti, které mohou v odborné práci

působit celkem rušivě. Mám na mysli přesné popisování a citování postojů některých politiků viz str. 52 a další. Z hlediska řešeného problému jsou tyto popisy zcela irelevantní.

Po tomto výkladu zařadila autorka devátou kapitolu. Jak uvádí, cílem této kapitoly je představit práva homoparentální rodiny z hlediska dalších právních předpisů. Tuto část je možné považovat za jádro práce. Zde autorka krok za krokem poukazuje na „díry“ a slabiny právní úpravy celé řady práv a to jak homosexuálních partnerů nebo dětí, o které pečují (od placení daní přes dědictví a otázky sociálního zabezpečení až ke konkrétním problémům jako je stavební spoření či nájem bytu). Závěrečná část práce je pak věnována řešení problematiky homoparentality v kontextu evropské politiky, která je založená na snaze o nediskriminaci a uznání co nejširších práv a svobod homosexuálů a lesbiček. Zařazení této kapitoly až na závěr je také otázkou vhodné struktury. Z hlediska obsahu bylo možné tuto kapitolu uvést dříve, čímž si mohla autorka pomoct při zdůvodňování některých svých kritických postřehů k české právní úpravě.

Závěr práce, který je zde uveden pak slouží nejen k hodnocení celé práce ale i konstatování, že současná ale i stávají právní úprava registrovaného partnerství neodstraňuje nejistotu a diskriminaci lidí s jinou sexuální orientaci. Z hlediska zpracované matérie se nabízí potřeba poslední kapitoly, která by obsahovala nejen systematický výklad problémů ale také možné návrhy pro jejich řešení.

Závěrečné hodnocení práce

Předložená práce vykazuje určitý rozpor mezi formou a obsahem. Z formálního hlediska, tzn. obsahu úvodu a struktury práce je na hranici uznání. Z hlediska zpracovaného obsahu prokazuje autorka celkem dobrou orientaci v problematice, která však místy zaniká právě z důvodu neujasněné struktury práce. Uvedené výhrady v textu posudku bude nutné ústně vysvětlit. Práci doporučuji k obhajobě.

V Brně 17.1.2014

Oponentský posudek zpracovala
Doc. PhDr. Tatiana Machalová, CSc.,